

judgments of Rabinovich as to that that any forbidding norm can be formulated as a binding norm and contrariwise any legal duty may be reformulated as a prohibition and also the conclusion of the scientist as to spreading of the commented breve not only to forbidding but also to binding legal norms witnesses about at least insufficient technical and legal perfection of normative and legal breves, fixed in art. 66 and p. 1 of art. 68 of the Constitution of Ukraine and also about the necessity to correct them basing on aforementioned provisions of the theory of legal norms implementation.

With this aim the following changes and amendments to articles 66 and 68 of the Constitution of Ukraine are suggested:

“Article 66. Infliction of harm to nature and cultural heritage is prohibited.

Each person in case of infliction harm to nature or cultural heritage must repay inflicted harm”;

“Article 68. Everyone must fulfill duties, entrusted by the Constitution of Ukraine and laws of Ukraine.

Encroachment on rights and freedoms, honor and dignity of other people is prohibited.

Ignorance of laws does not release from legal liability”.

Keywords: *Constitution of Ukraine, legal norms implementation, forms of direct implementation of legal norms, use, fulfillment, abidance.*

Надійшла до редакції 16.03.2017

Талдикін О.В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 307.1

ПОНТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КВАЗІДЕРЖАВ

Розглянуто поняття квазідержави у широкому та вузькому розумінні, визначено ознаки відповідно до варіантів розуміння, розроблено класифікацію квазідержав відповідно до певних критеріїв.

Ключові слова: *держава, квазідержава, суверенітет, територія, легальність, легітимність, влада*

Постановка проблеми. Політичні реалії сучасного світу, процеси глобалізації та геополітичне протистояння сприяють активному формуванню різного роду нових систем соціальної організації як на внутрішньодержавному, так і на наддержавному рівні, що, у свою чергу, призводить до необхідності дослідження в контексті сучасної концепції теорії держави вже існуючих державоподібних утворень, висвітлення їх ознак, класифікацію, визначення

структури та правосуб'єктності.

У свою чергу, феномен тривалого існування деяких державоподібних утворень в історії людства, їх життєздатність та різноманітність, з одного боку, а також відсутність концептуального розуміння їх сутності і напрямків трансформації у процесі подальшого розвитку – з іншого, підтверджують *актуальність* подібних досліджень.

Поняття «квазідержави», яке вже стійко увійшло в науковий обіг, вживається політологами та правниками, але, незважаючи на це, ще потребує уточнення з огляду на його зміст. Отже, **метою** даної роботи буде дослідження сучасного розуміння квазідержави та її різновидів, а основними завданнями виступатимуть:

- формулювання поняття «квазідержави» в широкому та вузькому значенні;
- розробка класифікації квазідержав;
- визначення ознак квазідержави.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серед вітчизняних учених можна назвати декілька авторів, праці яких безпосередньо розглядали проблематику державоподібних утворень на загальнотеоретичному і концептуальному рівнях та мають теоретико-правовий або історико-правовий характер, зокрема С. П. Бердегулова, Ю. Г. Барсєгова, С. Ю. Барсукова, О. Г. Здравомислова, О. Г. Мучника, А.О. Шапошнікова та ін. Але, незважаючи на достатню популярність терміна «квазідержави», у сучасній науковій літературі єдиного змістовного наповнення його не простежується за браком напрацювань відповідної історико-правової та політологічної проблематики. Вищенаведене спонукає до необхідності дослідження такого державоподібного утворення, як *квазідержави*.

Виклад основного матеріалу. Перед тим як спрямувати зусилля на реалізацію завдань виникає необхідність з'ясування сутності держави, як суб'єкта міжнародних відносин, та значення самого префікса «квазі». Конвенція Монтевідео про права та обов'язки держав від 1933 року визначає такі *ознаки держави, як суб'єкта міжнародного права*:

- постійне населення;
- певна територія;
- наявність уряду;
- здатність вступати у зовнішні відносини з іншими державами [1].

Академічний тлумачний словник української мови містить таку інформацію з приводу префікса «квазі», воно відповідає за своїм змістом прикметникам «несправжній» або «уявний» [2]. Таким чином, виходячи із мовного способу тлумачення, поняття «квазідержави» повинно відображати істотні властивості та зв'язки державноподібних утворень, які є несправжніми або уявними. Для нас така інтерпретація буде мати вагоме значення в контексті визначення широкого та вузького розуміння квазідержави взагалі.

Виходячи із загальноприйнятих та широко популяризованих варіантів інтерпретації, яку містять більшість відповідних сучасних наукових джерел, квазідержаву розуміють як:

а) один із суб'єктів міжнародного права, що визначається як вторинний, є державоподібним, міжнародно-правовий статус якого встановлюється відповідно до міждержавних договорів [3, с. 71];

б) політичне утворення, що характеризується наявністю деяких ознак суверенної держави, яке не має державного суверенітету та міжнародної правосуб'єктності [4, с. 89];

в) політико-територіальне утворення, яке, маючи основні ознаки держави, позбавлене міжнародно-правового визнання та внаслідок чого не має зовнішнього суверенітету [5].

Отже, у вищенаведених поняттях квазідержави має місце схожа позиція стосовно державної подібності утворення. Це означає, що влада квазідержави, так само як і державна влада, має свідомий вольовий публічний характер, а її носії приймають загальнообов'язкові для усього населення підвладної території правила.

Разом з тим має місце розбіжність, по-різному визначається суверенність квазідержави: через відсутність державного суверенітету, відсутність лише зовнішнього суверенітету або через встановлення міжнародно-правового статусу утворення відповідно до міждержавних договорів.

Треба підкреслити, що наявність таких розбіжностей об'єктивно обумовлена проблемою легалізації державної влади та конкуренцією двох існуючих концепцій (теорій) визнання держав:

- *за конституційною концепцією*: лише факт визнання породжує міжнародну правосуб'єктність держави, трансформує фактичний стан утворення нової держави у юридичний;

- *за декларативною концепцією*, держава набуває міжнародної правосуб'єктності в силу самого факту свого утворення, в силу власного суверенітету незалежно від того, чи визнають її інші держави. Визнання лише констатує факт виникнення держави, має декларативний характер і спрямоване на встановлення стабільних постійних відносин між суб'єктами міжнародного права.

На підставі аналізу вищенаведеного можна констатувати, що квазідержавою у вузькому розумінні буде *державоподібне політико-територіальне утворення, що має обмежену міжнародну правосуб'єктність, влада якого має різну ступінь легітимації*.

Основними ознаками квазідержави є такі:

- відносна територіальна самостійність або територіальна невизнаність з боку держави-носія та міжнародної спільноти;

- відсутність зовнішньої легітимації та варіативність внутрішньої;

- життєздатність за певних умов, *соціетальна цілісність суспільства*, яка передбачає свідому самоорганізацію народу та інших суб'єктів суспільного життя, їх здатність до вибору мети, а також діяльність щодо реалізації завдань, спрямованих на її досягнення;

- *протосуверенітет*, як первісна стадія державного суверенітету, що має лише внутрішню складову, але таку, яка вже знаходиться у процесі свого фо-

рмування.

При з'ясуванні підходів до класифікації квазідержав в їх звуженому розумінні автор спирався на політико-територіальний характер існування цих державоподібних утворень у визначенні різновидів за певними критеріями.

Так, залежно від сукупності прийомів, способів та методів взаємодії публічної влади квазідержави з первісним суб'єктом – державою-носієм, можна виділити:

- конструктивні квазідержави;
- деструктивні квазідержави.

Залежно від походження:

- такі, що виникли в результаті революції;
- такі, що виникли в результаті громадянської війни;
- такі, що виникли в результаті військової інтервенції.
- такі, що виникли в результаті самовизначення регіону;
- такі, що виникли в результаті розпаду поліетнічного державного утворення.

Залежно від підтримки з боку населення:

- легітимні;
- нелегітимні.

Залежно від мети створення:

- такі, що виникли заради вирішення етносоціальних проблем;
- такі, що виникли заради вирішення етнорелігійних проблем;
- такі, що виникли заради вирішення соціально-політичних проблем.

Залежно від перспектив подальшого розвитку:

- такі, що мають перспективу перетворення у державу як первинного суб'єкта міжнародних відносин;
- такі, що знаходяться в режимі стагнації;
- такі, що занепадають ("failed state").

Разом з тим можна зустріти й дещо відмінні визначення квазідержави, наприклад: О. Мучник, президент Інституту демократії та прав людини (неприбуткова неурядова громадська організація) вважає, що квазідержави – це своєрідний муляж, сурогат, підробка під державу. Він аргументує власну позицію такою тезою: «Если стереотип поведения обитателей той или иной территории отличается подлостью, алчностью, склонностью ко лжи и предательству по отношению друг к другу – можно смело заявить, что созданное ими государственноподобное образование будет петлей на шее своих налогоплательщиков. Таковое не уважает достоинство, не оберегает свободу, не чтит права человека: посему не вправе признаваться государством в правовом смысле этого слова» [6].

Незважаючи на наявність території, як необхідної ознаки держави за Конвенцією Монтевідео, випадки існування квазідержав без власної території також зафіксовані у світовій практиці. Так, на думку А.О. Шапошнікова, «найбільш популярною формою діяльності такого політичного утворення є інститут уряду у вигнанні (*екзилі*) – групи осіб, що заявляють про своє легі-

тимне право керувати певною територією, яку вони наразі не контролюють. Водночас уряди інших країн визнають повноваження цих осіб і підтримують з ними різні види політичних відносин, незважаючи на те, що реальна влада уряду у вигнанні є номінальною» [4, с. 90].

З розвитком інформаційних технологій, утворенням мережі Інтернет, виникає окремий вид реальності – віртуальна та новий вид влади – *нетократія* (докладно див. роботи: [7, 8]), що, у свою чергу, виступає передумовою виникнення *віртуальних держав – квазідержав у віртуальному просторі*.

Існування подібних утворень без територій та населення, часто у віртуальному просторі, які часто просто імітують ознаки держави, є підставою до необхідності визначення поняття «квазідержава» у широкому значенні: *це фактичне або віртуальне політичне або псевдополітичне утворення, яке має деякі факультативні ознаки держави (наприклад, державну символіку: герб, гімн, прапор), претендує на можливість бути суб'єктом міжнародного права та заявляє свої права на певну частину простору*.

Ознаками квазідержави у широкому розумінні є такі:

- політичний або псевдополітичний характер утворення;
- фактичне чи віртуальне існування;
- наявність факультативних ознак держави;
- претензія на можливість бути суб'єктом міжнародного права;
- заява про право на певну частину простору.

Класифікаційна модель квазідержав у широкому розумінні також має певні критерії:

Залежно від правосуб'єктності:

- такі, що є вторинними суб'єктами міжнародного права;
- такі, що не є суб'єктами міжнародного права.

Залежно від наявності території:

- квазідержави з територією;
- квазідержави без території;
- квазідержави з претензією на певну ділянку простору (водна поверхня, територія Антарктиди, космічний простір і т.п.)
- квазідержави у віртуальному просторі.

Залежно від наявності населення:

- квазідержави з населенням;
- квазідержави без населення.

Таким чином, сподіваємось, що розуміння сутності квазідержави у широкому та вузькому значенні, визначення відповідних ознак квазідержав та їх класифікація сприятиме вирішенню проблем існування державо- подібних утворень в сучасному світі.

Висновки. Квазідержавою у вузькому розумінні буде державоподібне політико-територіальне утворення, що має обмежену міжнародну правосуб'єктність, влада якого має різну ступінь легітимації.

Квазідержава у широкому значенні – це фактичне або віртуальне політичне або псевдополітичне утворення, яке має деякі факультативні ознаки

держави (наприклад, державну символіку: герб, гімн, прапор), претендує на можливість бути суб'єктом міжнародного права та заявляє свої права на певну частину простору.

Основними ознаками квазідержави є такі:

- відносна територіальна самостійність або територіальна невизнаність з боку держави-носія та міжнародної спільноти;
- відсутність зовнішньої легітимації та варіативність внутрішньої;
- життєздатність за певних умов, соціетальна цілісність суспільства, яка передбачає свідому самоорганізацію народу та інших суб'єктів суспільного життя, їх здатність до вибору мети, а також діяльність щодо реалізації завдань, спрямованих на її досягнення;
- протосуверенітет, як первісна стадія державного суверенітету, що має лише внутрішню складову, але таку, яка вже знаходиться у процесі свого формування.

Ознаками квазідержави у широкому розумінні є такі:

- політичний або псевдополітичний характер утворення;
- фактичне чи віртуальне існування;
- наявність факультативних ознак держави;
- претензія на можливість бути суб'єктом міжнародного права;
- заява про право на певну частину простору.

Бібліографічні посилання

1. Treaties and Other International Agreements of the United States of America 1776–1949 / dir. Charles I. Bevans.– Washington : Government Printing Office, 1969. – Vol. 3. Multilateral 1931–1945. – P. 147.
2. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
3. Теліпко В. Е. Міжнародне публічне право : навч. посібник / Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. ; за заг. ред. Теліпко В. Е. – К., 2010. – 608 с.
4. Шапошніков А.О. Основні різновиди сучасних квазідержав / А.О. Шапошніков // Дні науки філософського факультету – 2015, 21–22 квітня 2015 р. : матеріали доповідей та виступів. – К., 2015. – Т. 9. – С. 89–91.
5. Бердегулова Л. А. Квазигосударства на постсоветском пространстве: историко-правовое исследование [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/kvazigosudarstva-na-postsovetском-prostranstve-istoriko-pravovoe-issledovanie>
6. Мучник О. Держава чи квазідержавка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/08/1/6439770/>
7. Талдикін О.В. Нетократія в контексті теорії влади / О.В. Талдикін // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2012. – № 1 – С. 136–149.
8. Талдикін О.В. Нетократія в інформаційному суспільстві: спроба класифікації в контексті теорії влади / О.В. Талдикін // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2013. – № 1. – С. 45–52.

Талдыкин А.В. Понятие и классификация квазигосударств. Рассмотрено понятие квазигосударства в широком и узком смысле, определены признаки в соответствии с вариантами понимания, разработана классификация квазигосударств в соответствии с определенными критериями.

Ключевые слова: государство, квазигосударство, суверенитет, территория, лега-

Taldykin O.V. Definition and classification of quasi-states. The concept quasi-states in broad and narrow sense defined features, according to the understanding of options, the classification quasi-states according to specific criteria.

Quasi-states in the narrow sense will similar to the state political and territorial entity that has limited international personality whose power has varying degrees of legitimacy.

Quasi-states in the broadest sense: it is - the actual or virtual political pseudo-political or entity that has some optional features state (eg, state symbols, emblem, anthem, flag), claims to be able to be a subject of international law and claim to a portion of the space.

Quasi-states main features are:

- Relative territorial independence or territorial independence, by the State media and the international community;
- The absence of external legitimization and internal variability legitimization;
- Viability under certain conditions, societal integrity of society that involves conscious self-organization of people and other subjects of public life, their ability to choosing goals and actions to achieve the objectives aimed at achieving it;
- Proto-sovereignty as the initial stage of state sovereignty that has only internal component, but one that is already in the process of formation.

Signs quasi-states broadly are:

- Political or psevdopolitychnyy character formation;
- Actual or virtual existence;
- Availability of optional features state;
- Claim the ability to be a subject of international law;
- A statement of the right to a portion of the space.

Keywords: *state, quasi-states, sovereignty, territory, legality, legitimacy, power.*

Надійшла до редакції 14.02.2017

Купрій В.М.
народний депутат України,
аспірант Інституту законодавства
Верховної Ради України

УДК 342.4

ПОНЯТТЯ, ЩО ВІДОБРАЖАЄ ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ТА ВНЕСЕННЯ ДО НЕЇ ЗМІН: ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ЗМІСТОВНОЇ НАПОВНЕНОСТІ

Обґрунтовано необхідність уведення до понятійно-категоріального апарату доктрини конституційного права терміно-поняття «законодавчий конституційний процес» (або «процес конституційної правотворчості»), яким відображається правотворчий аспект конституційного процесу, пов'язаний із прийняттям конституції та внесенням до неї змін.

Ключові поняття: *конституційний процес, законотворчий процес, законодавчий процес, процес конституційної правотворчості, Основний Закон держави.*